

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเก่าสงขลา
ตำบลบ่อหย่าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

Guidelines for the Promotion of Cultural Tourism Participation of Songkhla
Old Town Bo Yang Subdistrict, Mueang Songkhla District, Songkhla Province.

นิติกิตติกานต์ เหมสุวรรณ* และสันติธร ภูริภักดี

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

80 ถนนป๊อปปูล่า ตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

Nithikittikarn Hemsuwan and Santidhorn Pooripakdee

Faculty of Management Science, Silpakorn University

80 Popular Road, Banmai, Pakkret, Nonthaburi, 11120

Email : kittikarn_145@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ ได้ทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยเลือกใช้การศึกษาแบบผสานวิธี โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เอกสาร ทำการสังเกตการณ์ และทำการจัดประชุมกลุ่มย่อย แก่นนำชุมชน จำนวน 10 คน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 คน โดยประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการประเมินทางกายภาพ เป็นการประเมินเบื้องต้นเพื่อต้องการทราบศักยภาพพื้นฐานของการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเกณฑ์ 5 ด้าน โดยการสังเกตการณ์ พบว่าปัจจุบันมีการจัดตั้งกลุ่มดูแลอนุรักษ์และร่วมมือกับทุกภาคส่วน ร่วมกับชุมชนเมืองเก่าสงขลา สิ่งดึงดูดใจ โบราณสถาน อาคารบ้านเรือน ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่บริเวณนี้ สามารถเข้าถึงได้สะดวก แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์บริการ ไม่มีของที่ระลึกที่บ่งบอกความเป็นพื้นที่ ชุมชนควรได้รับการพัฒนาด้านความปลอดภัยทั้งระบบ รวมถึงกิจกรรมท่องเที่ยว และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว โดยการนำวิถีชีวิตมาประยุกต์ให้เกิดเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว มากกว่าการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและโบราณสถานโบราณวัตถุ พัฒนาการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วม การส่งเสริมการท่องเที่ยว เมืองเก่าสงขลา

Abstract

In this research, the promotion approach for cultural tourism with participation of Songkhla Old Town community was conducted. Mixed-method study was used to collect the

data from information sources, related documents, observation, group discussion, and interview with ten community leaders and involved five people. The assessment of the tourism potential was considered as a physical assessment and a preliminary assessment in order to find out the basic potential of tourism. There were five criteria by observation and the results showed that, at present, a conservation group was established to cooperate with all sectors and the old town of Songkhla community to promote attractions, archaeological sites, buildings which are associated with the history of this area and easily accessible. However, there were still no service centers or souvenirs to show the identity of the area. Therefore, the community should be developed in terms of security throughout the system, including tourism activities, environment, and tourism potential by applying lifestyles to rather create tourism activities than present tourist sites and archaeological sites. In addition, the meaningful interpretation in tourist attractions should be improved to attract more tourists.

Keywords : Cultural tourism, Participation, Tourism promotion, Songkhla Old Town

บทนำ

การท่องเที่ยว ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความนิยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ควบคู่กับสังคมมนุษย์แต่การเดินทางในแต่ละยุคอาจมีความแตกต่างกันทั้งวัตถุประสงค์และวิธีการเดินทาง โดยในปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน โดยเป็นรูปแบบการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานตื่นเต้นหรือเพื่อหาความรู้ โดยระยะทางมากกว่า 40 กิโลเมตรจากบ้านเพื่อจุดประสงค์ในการพักผ่อนหย่อนใจ (The United Nations World Tourism Organization: UNWTO , มปป.)

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เจริญเติบโตต่อเนื่องอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเกิดการกระจายการลงทุน การจ้างงาน และกระจายรายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ไปยังอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ อาทิเช่น ที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม สินค้า ที่ระลึก ฯลฯ ซึ่งช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมของประเทศไทย ในปี 2561 องค์การท่องเที่ยวโลก (The United Nations World Tourism Organization: UNWTO, มปป.) ได้สรุปจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกจำนวนทั้งสิ้นกว่า 1,400 ล้านคน เพิ่มขึ้น 6 เปอร์เซ็นต์จากปี 2560 ที่ผ่านมา (The New Straits Times Press (Malaysia), 2019) ขณะที่ในปี 2561 ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวน 38,277,300 คน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว 2,007,503 ล้านบาท (กรมการท่องเที่ยว, 2562) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ในกระแสความสนใจของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ (Quality Visitor) มีทิศทางการเติบโตอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) ที่นักท่องเที่ยวสามารถ

เก็บเกี่ยวประสบการณ์จากการเดินทางท่องเที่ยว สัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้มีจุดประสงค์เพื่อที่จะสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในแต่ละท้องถิ่น หรือในประเทศอื่นๆ ทำให้เข้าใจและซาบซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนภายในชุมชนเหล่านั้น ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงทำให้เกิดความรู้ ประสบการณ์และการติดต่อสื่อสาร จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความเข้าใจของคนแต่ละกลุ่มได้สามารถพึ่งพากันได้ จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งในปัจจุบันและในอนาคต (เสาวนีย์ มูลสุวรรณ, 2551) ในด้านการจัดการท่องเที่ยวแบบที่ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมนั้นสามารถจัดทำได้ในหลากหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เริ่มเป็นกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากชุมชนถือว่าเป็นเสมือนเจ้าของวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น นั้น ๆ จึงสามารถออกแบบการจัดการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสนุกสนานเพลิดเพลินควบคู่ไปกับการให้ความรู้ที่แท้จริงจากเจ้าของวัฒนธรรม สร้างความเข้าใจ เพิ่มพูนประสบการณ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างจิตสำนึกรักษาและหวงแหนคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนรุ่นหลังในชุมชน

พื้นที่จังหวัดสงขลา มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลายในบริบทต่าง ๆ มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ อีกทั้งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ความเชื่อ และวัฒนธรรม โดยกลุ่มคนที่อาศัยประกอบด้วย ชาวไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม ถือเป็นมนต์เสน่ห์ของการผสมผสานความแตกต่างที่ลงตัว ประวัติศาสตร์ วิถีผู้คนในการดำรงชีวิต การค้า ความเชื่อและความศรัทธา ที่สืบทอดมาจากอดีต ส่วนการสถานการณ์โดยรวมด้านท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น ททท. และ ททช. สำนักงานหาดใหญ่ ยังไม่มีบทบาทที่เด่นชัดในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่ไปเน้นการท่องเที่ยวกระแสหลัก (ปรัชญากรณ์ ไชยคช นิธิกิตติกันต์ เหมสุวรรณ และ คมกริช เจ๊ะเซ็ง, 2560) ย่านเมืองเก่าสงขลาเป็นพื้นที่ ที่มี ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตในการดำรงชีวิต การค้า ความเชื่อและความศรัทธา ในย่านถนนนางงามส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ความเชื่อ และวัฒนธรรม โดยกลุ่มคนที่อาศัยประกอบด้วย ชาวไทย-จีน ชาวไทยมุสลิม และ ชาวไทยพื้นถิ่น ย่านเมืองเก่าสงขลา ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง มีถนนสายสำคัญ 3 สาย คือ ถนนนครนอก ถนนนครใน และ ถนนนางงาม เป็นถนนที่ประกอบไปด้วยอาคารและสถาปัตยกรรมที่งดงาม เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของชาวสงขลา ผ่านมุมมองทางสถาปัตยกรรม เมื่ออดีตราว 300 ปีก่อน ดังนั้น เพื่อเป็นการศึกษาสภาพการณ์ทางการท่องเที่ยวในปัจจุบันและศักยภาพทางการท่องเที่ยวของพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา และ ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนเมืองเก่าสงขลา อันจะนำไปสู่การบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมชุมชนให้เกิดความหวงแหนในทรัพยากร สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้คนในพื้นที่ และสร้างความยั่งยืนในทรัพยากรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาสภาพการณ์ทางการท่องเที่ยวในปัจจุบันและศักยภาพทางการท่องเที่ยวของพื้นที่เขตเมืองเก่าสงขลา
- 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเก่าสงขลา

ทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) และ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism)

รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ถือเป็นการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) ที่นักท่องเที่ยวสามารถเก็บเกี่ยวประสบการณ์จากการเดินทางท่องเที่ยว สัมผัสวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ รวมถึงเข้าใจหลักคิดในการดำรงชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2558) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมองค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี” บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557) ได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วย

- 1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
- 2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์
- 3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
- 4) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
- 5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆทางศาสนา
- 6) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
- 7) ภาษาและวรรณกรรม
- 8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
- 9) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่างๆ
- 10) ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

Dickman (1997) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าด้านการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน หรือองค์ประกอบ 5 As คือ

- 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)
- 2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)
- 3) สิ่งของอำนวยความสะดวกต่างๆ (Amenity)
- 4) ที่พัก (Accommodation)
- 5) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activity)

- สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบหลัก เพราะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น แหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ทะเล น้ำตก ภูเขา ถ้ำ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น วัด มัสยิด โบสถ์ กำแพงเมือง พระราชวัง เป็นต้น นอกจากนี้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน ก็สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวได้

- สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) นับเป็นปัจจัยหลักของการท่องเที่ยว ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นได้ ประกอบด้วย ผลิภัณฑ์และบริการที่สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกระดับ เช่น ระบบขนส่ง ยานพาหนะ ป้ายบอกทาง ท่าเรือ เป็นต้น

- สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว เช่น สาธารณูปโภคน้ำ ไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น สถานพยาบาล ตู้เอทีเอ็ม สัญญาณโทรศัพท์ ร้านสะดวกซื้อ สำนักงาน ไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

- ที่พัก (Accommodation) รูปแบบของที่พักมีความหลากหลายในปัจจุบัน โรงแรม รีสอร์ท โมเต็ล โฮมสเตย์ บ้านพักอุทยาน จุดบริการกางเต็นท์ เป็นต้น โดยมีราคาที่เหมาะสมกับสภาพ

- กิจกรรมต่าง ๆ (Activity) หมายถึงสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้ทำเมื่อไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เช่น เดินป่า เที่ยวน้ำตก ดำน้ำ พายเรือ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เลือกซื้อสินค้า เป็นต้น

Morrison and Mill (1992) กล่าวว่า องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย ปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การขนส่ง การสื่อสาร การต้อนรับอย่างเป็นมิตร ต้อนรับด้วยใจ มีสิ่งดึงดูดใจ (attractions) มีสิ่งอำนวยความสะดวก (facilities) มารองรับทั้งในด้านร้านอาหาร ที่พัก ของที่ระลึก และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ มีบริการที่ประทับใจ

McIntosh and Goeldner (1995) กล่าวว่าองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวจะประกอบด้วยทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี (facilities) ระบบการขนส่งที่เข้าถึงได้สะดวก (transportation) ปัจจัยพื้นฐานที่ดีและพร้อม (infrastructure) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่ดึงดูดใจ และมีการต้อนรับที่ดีด้วยไมตรีจิต

รักษาพร เลิศโกคานนท์ และ วิเชียร เลิศโกคานนท์ (2555) ได้สรุปองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวว่า นอกจากจะต้องมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวแล้วยังจะต้องมีองค์ประกอบต่างๆอีกหลายประการเพื่อที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาแวะเยี่ยมเยือนท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวมีองค์ประกอบ 3 ปัจจัยคือ

(1) มีเส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงได้ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีเส้นทางถนนที่เข้าถึงได้ และสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันเพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้รับความสะดวกในการเดินทาง รวมทั้งต้องมีโครงข่ายการสื่อสารที่สามารถติดต่อได้กับแหล่งภายนอก

(2) มีความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งไฟฟ้า น้ำประปา ที่พักค้างแรม ร้านอาหาร บริการนำเที่ยว ร้านค้าขาย สินค้าที่ระลึก ฯลฯ เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

(3) มีสิ่งดึงดูดใจ แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะเป็นศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความงามตามธรรมชาติ กิจกรรมบันเทิงใจ ศาสนสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

The European Center for Traditional and Relational Culture หรือ ECTARC (วาเลิกา, 2545) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันได้แก่

1. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ
2. สถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้างรวมถึงซากผังเมืองในอดีต
3. ศิลปะหัตถกรรมประติมากรรมประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ
4. ความน่าสนใจทางดนตรี
5. การแสดงละครภาพยนตร์มหรสพต่าง ๆ
6. ภาษาและวรรณกรรม
7. ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ
8. วัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมย่อย

สรุปได้ว่าประชาชนในท้องถิ่น ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ต้องมีส่วนร่วมเพื่อแสดงความคิดเห็นเพื่อไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมถึงการดำเนินการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว คนในท้องถิ่นและเอกชนในฐานะที่เป็นผู้ชำนาญการเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป

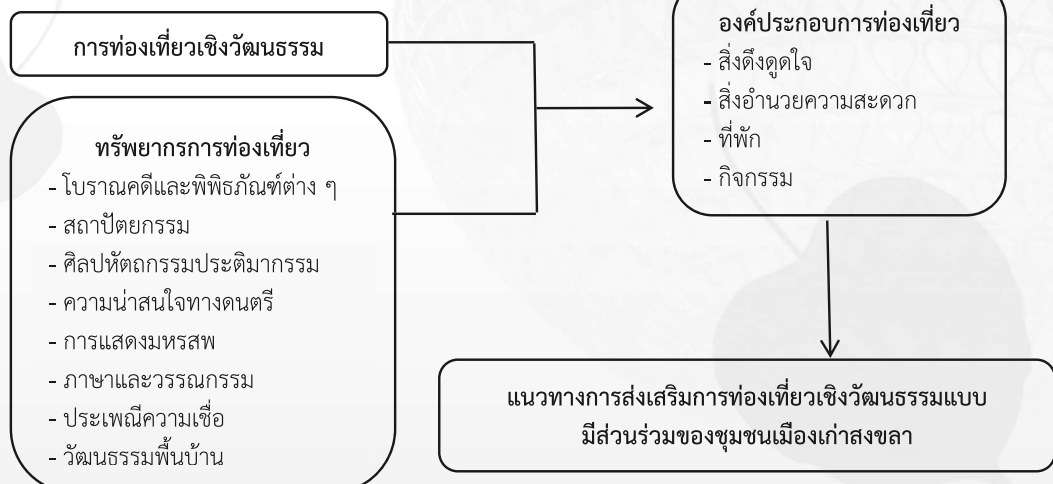
แนวคิดความพึงพอใจ

Kotler (1997) กล่าวว่าความพึงพอใจหมายถึงระดับความรู้สึกของลูกค้าที่มีผลจากการเปรียบเทียบระหว่างผลประโยชน์จากคุณสมบัติผลิตภัณฑ์หรือการทำงานของผลิตภัณฑ์กับการคาดหวังของลูกค้าระดับความพึงพอใจของลูกค้าเกิดจากความแตกต่างระหว่างผลประโยชน์จากผลิตภัณฑ์และความคาดหวังของลูกค้า (Expectations)

Parasuraman, A, Zeithaml, V.A.; & Berry, L.L. (1990) เป็นเวลานานและหลายครั้งจนได้ข้อสรุปมีบางปัจจัยที่มีความซ้ำซ้อนกันในด้านจึงได้รวบรวมจนเหลือปัจจัยในการวัดคุณภาพบริการเพียง 5 ด้านดังที่รู้จักในชื่อ SERVQUAL Model ซึ่งครอบคลุมเกณฑ์วัดคุณภาพที่ได้กล่าวไว้ ได้แก่

1. ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibles) หมายถึงลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่บุคคลากรอุปกรณ์เครื่องมือเอกสารที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารและสัญลักษณ์รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าได้รับการดูแลห่วงใยและความตั้งใจจากผู้บริหารบริการที่ถูกนำเสนอออกมาเป็นรูปธรรมจะทำให้ผู้ได้รับบริการรับรู้ถึงการให้บริการนั้นได้ชัดเจนขึ้น
2. ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) หมายถึงความสามารถในการให้บริการให้ตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการบริการที่ให้ทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้องเหมาะสม
3. ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ (Responsiveness) หมายถึงความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการโดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างทัน่วงที
4. ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ (Assurance) หมายถึงความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการจะต้องแสดงถึงทักษะความรู้ความสามารถในการให้บริการและตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยความสุภาพนุ่มนวลมีกิริยามารยาทที่ดีใช้การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
5. ด้านการรู้จักและเข้าใจในลูกค้า (Empathy) คือความสามารถในการดูแลความเอื้ออาทรเอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่างกันของผู้รับบริการ

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด (Theoretical framework)

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเก่าสงขลา ประกอบด้วย แกนนำชุมชน คณะกรรมการ และสมาชิกชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา (อบจ.สงขลา) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลนครสงขลา) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ กำหนดเป็นหน่วยวิจัยที่เกี่ยวข้อง (stakeholders) จำนวน 15 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) ประกอบด้วย แกนนำชุมชน คณะกรรมการ และสมาชิกชุมชน จำนวน 10 คน และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลนครสงขลา) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และ นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยเลือกใช้การศึกษาแบบแบบผสมผสานวิธี ด้วยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เอกสาร (documentary research) ทำการการสัมภาษณ์ โดยทำการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) แกนนำชุมชน จำนวน 10 คน ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 คน และการสังเกตการณ์ (Observation) โดยประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการประเมินทางกายภาพ เป็นการประเมินเบื้องต้นเพื่อต้องการทราบศักยภาพพื้นฐานของการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเกณฑ์ 5 ด้าน (5A) โดยการทำการสังเกตการณ์ (Observation) เพื่อประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้ทำการประยุกต์ใช้เครื่องมือในการวิจัยจากหลักเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ ,2559) แบบประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นการประเมินทางกายภาพ เป็นการประเมินเบื้องต้นเพื่อต้องการทราบศักยภาพพื้นฐานของการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเกณฑ์ 5 ด้าน

- (1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว
- (2) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
- (3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว
- (4) ที่พัก
- (5) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

ทั้งนี้ ได้แบ่งศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 4 ระดับ คือ

ศักยภาพมาก	คะแนนประเมิน 3 คะแนน
ศักยภาพปานกลาง	คะแนนประเมิน 2 คะแนน
ศักยภาพน้อย	คะแนนประเมิน 1 คะแนน
ไม่มีศักยภาพหรือไม่มีการบริการ	คะแนนประเมิน 0 คะแนน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้การศึกษาแบบแบบผสมวิธี โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เอกสาร (documentary research) ทำการการสัมภาษณ์ โดยทำการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) แกนนำชุมชน จำนวน 10 คน ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 คน และการสังเกตการณ์ (Observation) โดยประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการประเมินทางกายภาพ เป็นการประเมินเบื้องต้นเพื่อต้องการทราบศักยภาพพื้นฐานของการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเกณฑ์ 5 ด้าน (5A) โดยทำการสังเกตการณ์ (Observation) เพื่อประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เลือกใช้การศึกษาในรูปแบบวิธีวิจัย คือ การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นที่เรียบร้อย และ นำข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลมาประมวลตามลำดับ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ร่วมกันระหว่างผู้เล่า คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้ฟัง คือผู้วิจัย ผลการศึกษา มาจากการตีความของตัวผู้วิจัย โดยผ่านการเล่าเรื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 ราย โดยแต่ละรายนั้นได้ให้ข้อมูลที่ตรงกัน ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้

ผลการวิจัย

1. ผลจากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว

ย่านเมืองเก่าสงขลา ปัจจุบันตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา พื้นที่ที่มีความสำคัญในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลา ประกอบไปด้วยถนน 3 สายหลัก ที่ตั้งอยู่ขนานกัน คือ ถนนนครนอก ถนนนครใน และ ถนนนางงาม ที่เชื่อมต่อกันด้วยถนนสายรองที่มีการตั้งชื่อตามเมืองต่างๆที่อยู่ภายใต้การปกครองของสงขลาในอดีตและเมืองที่มีการติดต่อการค้าที่สำคัญ เช่น ถนนจะนะ ถนนหนองจิก ถนนรามัญ ถนนสาบุรี เป็นต้น ซึ่งประกอบไปด้วยอาคารและสถาปัตยกรรมทั้งดงาม เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของชาวสงขลา ผ่านมุมมองทางสถาปัตยกรรม เมื่ออดีตราว 300 ปีก่อน อีกทั้งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ความเชื่อ และวัฒนธรรม โดยกลุ่มคนที่อาศัยประกอบด้วย ชายไทยพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม ถือเป็นมรดกแห่งของการผสมผสานความแตกต่างที่ลงตัว ประวัติศาสตร์ วิถีผู้คนในการดำรงชีวิต การค้า ความเชื่อและความศรัทธา ที่สืบทอดมาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ถนนนครนอก ในอดีตเป็นเส้นทางสัญจรหลักพื้นที่ในรอบนอก ขนานกับกำแพงเมืองฝั่งทิศตะวันตก เป็นย่านท่าเรือและ ตลาดการค้าทางน้ำที่สำคัญของเมืองสงขลาในการค้าขายและขนส่งสินค้าจากต่างประเทศ รวมถึงเป็นจุดในการเจรจาการค้าและการแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญในพื้นที่

คาบสมุทรมลายู หรือ แหลมมลายู อีกทั้งเป็นพื้นที่หลักในการรับข้าวจากพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และคาบสมุทรสทิงพระทั้งหมด เพื่อกระจายไปยังพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ ตลอดปลายคาบสมุทรมลายู หรือ แหลมมลายู ถนนนครใน ในอดีตเป็นเส้นทางสัญจรในพื้นที่ภายใน ขนานกับกำแพงเมืองฝั่งทิศตะวันตก และ ขนานกับถนนนครนอกและถนนนางงาม ในอดีตเป็นเส้นทางสัญจรเข้า-ออกเมืองและเป็นจุดทำการค้า แลกเปลี่ยนสินค้า ถนนนางงาม ในอดีตเป็นถนนสายหลักย่านการค้าที่มีความสำคัญของเมืองสงขลา เดิมเรียกว่าถนนเก่าห้อง ถนนเส้นนี้ถือว่าเป็นถนนเส้นแรกๆ ที่มีการตัดขึ้นในการวางผังเมืองสงขลา ถนนเส้นนี้เกิดจากการตัดถนน เพื่อเป็นเส้นทางในการประกอบพิธีสมโภชเสาหลักเมือง และเป็นแหล่งชุมนุมการค้า

ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลา มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์มายาวนานตั้งแต่สมัยอดีต ในฐานะเมืองท่าการค้าและศูนย์กลางการเดินทางทางทะเลในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คาบสมุทรสทิงพระทั้งหมด และภูมิภาคแหลมมลายู โดยการอยู่ร่วมกันของผู้คนหลายชาติพันธุ์ หลากหลายของวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่มีเอกลักษณ์ ดังมีคำนิยามว่า “สามหลักผสานเกลียวเป็นหนึ่งเดียวในบ่อทราย” (ย่านเมืองเก่าสงขลาอยู่ใน ต.บ่อทราย) ทำให้มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และวิถีชีวิตของผู้คน ทำให้เป็นเสน่ห์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือน อย่างไรก็ตามทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาที่สำคัญ ในด้านแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่มีความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ศาลเจ้าพ่อกวนอู ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้าน คู่เมืองสงขลาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของ ชาวไทยเชื้อสายจีน บ้านนครในเป็นบ้านไม้จีนแบบโบราณ และบ้านตึกสีขาว ภายในจัดแสดงของโบราณวัตถุ โรงสีแดง“หับให้หั้น” โรงสีข้าวเก่ามีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับพื้นที่เพาะปลูกข้าว ฯลฯ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่บริเวณนี้ ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตผู้คน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอาหารและการประกอบอาชีพ

สถานการณ์การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา พบว่า พื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลามีการจัดตั้งหน่วยงานองค์กรสาธารณะประโยชน์อิสระไม่แสวงหาผลกำไร ในการดูแลผลักดันการอนุรักษ์คุณค่าไม่ให้เกิดการสูญหาย และร่วมมือกับทุกภาคส่วนสร้างสรรค์พื้นที่ ร่วมกับชุมชนเมืองเก่าสงขลา โดยปัจจุบันย่านเมืองเก่าสงขลาได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลนครสงขลาและองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ในด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและการสนับสนุนการจัดกิจกรรม สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลาและสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการทำการตลาดสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ในด้านการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยเพื่อการพัฒนา สถานการณ์การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา นอกเหนือจากการพัฒนาและการส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ แล้วนั้น ปัจจุบันย่านเมืองเก่าสงขลาเกิดการเกิดขึ้นของธุรกิจร้านอาหาร ร้านกาแฟ และที่พักในรูปแบบโฮสเทล โดยผู้ประกอบการทั้งบุคคลภายในพื้นที่และบุคคลภายนอกพื้นที่ที่เข้ามาลงทุน โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และมีนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์ สิ่งดึงดูดใจที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ความสวยงามของสถาปัตยกรรม

บ้านเรือนที่เรียงรายอยู่ตลอดสองข้างทางของถนนทั้งสามสาย ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถาปัตยกรรมจีน สถาปัตยกรรมชิโนยูโรเปียน สถาปัตยกรรมผสม และสถาปัตยกรรมร่วมสมัย สถาปัตยกรรมเหล่านี้ต่างก็มีความงดงามที่แตกต่างกันออกไป แต่ยังคงรวมถึงการเป็นแหล่งเรียนรู้ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้เป็นอย่างดี โดยมีการเล่าเรื่องราวจิตรกรรมผ่านฝาผนังของอาคารและบ้านเรือน เพื่อสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น และเพื่อเป็นสถานที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม โดยในปี 2562 ที่ผ่านมามีสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลาในภาพรวมทั้งจังหวัด มีจำนวน 6,302,363 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา: 2562)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทำลายในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ คือการจัดระเบียบในการเกิดขึ้นของธุรกิจร้านอาหาร ร้านกาแฟ และที่พัก เพื่อบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งขาดความเป็นระเบียบในการจัดการ ในบางแห่งได้บดบังความสวยงามของสถาปัตยกรรม และบางแห่งมีการตั้งวัตถุสิ่งของรกร้างลงไปบริเวณพื้นที่สาธารณะ อาคารที่พักอาศัยบางส่วนถูกปรับปรุงแก้ไข ทำให้เกิดการสูญเสียความเป็นดั้งเดิมของพื้นที่ นอกจากนี้ปัญหาขยะยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการประเมินทางกายภาพ เป็นการประเมินเบื้องต้นเพื่อต้องการทราบศักยภาพพื้นฐานของการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเกณฑ์ 5 ด้าน (5A) ได้แบ่งศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 4 ระดับ คือ

ศักยภาพมาก	คะแนนประเมิน 3 คะแนน
ศักยภาพปานกลาง	คะแนนประเมิน 2 คะแนน
ศักยภาพน้อย	คะแนนประเมิน 1 คะแนน
ไม่มีศักยภาพหรือไม่มีการบริการ	คะแนนประเมิน 0 คะแนน

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	ระดับศักยภาพ
1. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)	
1.1 ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการ	2
ค่าเฉลี่ย	2
2. ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)	
2.1 ลักษณะถนนจากถนนสายหลักเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว	3
2.2 พาหนะที่เข้าถึงจาก ถนนสายหลัก ถึง แหล่งท่องเที่ยว	3
2.3 พาหนะรับจ้างที่เข้าถึงจากถนนสายหลักถึงแหล่งท่องเที่ยว	2
2.4 ระยะทางจากถนนสายหลักถึงแหล่งท่องเที่ยว	3
2.5 ป้ายชี้ทางและป้ายสื่อความหมาย	3
ค่าเฉลี่ย	2.8

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ต่อ)

เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว	ระดับศักยภาพ
3. สิ่งของอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity)	
3.1 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	1
3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน	1
3.3 ความสะดวกในการสื่อสาร	2
3.4 ถังขยะในแหล่งท่องเที่ยว	2
3.5 สถานที่จอดรถ ท่าเทียบเรือ	2
3.6 ร้านอาหาร	2
3.7 ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	2
3.8 การดูแลและการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว	2
	ค่าเฉลี่ย 1.75
4. ที่พัก (Accommodation)	
4.1 ด้านความหลากหลายของที่พัก	2
4.2 ด้านความปลอดภัย	2
4.3 ด้านการบริการ	2
4.4 ด้านความสะอาด	3
	ค่าเฉลี่ย 2.25
5. กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activity)	
5.1 กิจกรรมท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับพื้นที่	3
5.2 กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	3
5.3 กิจกรรมท่องเที่ยวที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว	3
	ค่าเฉลี่ย 3

(1) **สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว** ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาที่สำคัญ ในด้านแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่มีความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ศาลเจ้าพ่อทวนกู ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คูบ้าน คูเมืองสงขลาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของ ชาวไทยเชื้อสายจีน บ้านนครโนเป็นบ้านไม้จีนแบบโบราณ และบ้านตึกสีขาว ภายในจัดแสดงของโบราณวัตถุ โรงสีแดง“หับให้ทัน” โรงสีข้าวเก่ามีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับพื้นที่เพาะปลูกข้าว ฯลฯ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่บริเวณนี้ ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตผู้คน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอาหารและการประกอบอาชีพ

(2) **ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว** มีถนนเชื่อมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลาได้อย่างสะดวก โดยตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากถนนสายหลัก คือ ถนนไทรบุรี และถนน รมณวิถี รถยนต์ขนาดเล็กทุกชนิดสามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวก ยกเว้นรถบัสขนาดใหญ่ เนื่องจากพื้นที่เขตเมืองเก่าค่อนข้างมีความเปราะบางไม่สามารถรับแรงสั่นสะเทือนจากรถขนาดใหญ่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอาคารบ้านเรือนและโบราณสถาน ภายในพื้นที่ไม่มีรถโดยสารประจำทางผ่าน แต่สามารถเข้าถึงโดยรถโดยสารสาธารณะ รวมทั้งเทศบาลนครสงขลาได้จัดให้มีรถรางนำชมพื้นที่โดยรอบ หรือสามารถใช้วิธีการเดินทางจากถนนสายหลักเพื่อเที่ยวชมพื้นที่ได้โดยสะดวก เนื่องจากตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากถนนสายหลักมากนัก อีกทั้งพื้นที่ในเขตเมืองเก่าสงขลา มีบรรยากาศที่สวยงามและแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งสามารถเดินทางถึงกันได้ แหล่งท่องเที่ยวมีป้ายชี้ทางบอกแหล่งท่องเที่ยว และป้ายสื่อความหมายอย่างชัดเจน

(3) **สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว** ย่านเมืองเก่าสงขลา ยังไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แต่มีเจ้าหน้าที่ของภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม คนในชุมชน ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยต้องประสานงานล่วงหน้า และเจ้าหน้าที่บริการบรรยายประจำรถรางของเทศบาลนครสงขลา ย่านเมืองเก่าสงขลา มีห้องน้ำบริการนักท่องเที่ยวในจุดต่างๆ ทั่วถึง มีสัญญาณ Wi-Fi ฟรีบริการแก่นักท่องเที่ยวโดยจำกัดการใช้งาน 30 นาทีต่อวัน สัญญาณมือถือมีความพร้อมและครอบคลุม ทั้ง 3 เครือข่าย ในส่วนของถังขยะมีตามจุดต่างๆ ตลอดช่วงพื้นที่ แต่ยังไม่มีการแยกขยะ มีร้านอาหารพื้นบ้านจำหน่ายในพื้นที่ให้บริการนักท่องเที่ยวได้เลือกอย่างหลากหลาย ในส่วนของการจำหน่ายของที่ระลึกส่วนใหญ่เป็นขนมไทยพื้นเมือง ยังไม่มีสินค้าที่ระลึกที่สื่อถึงพื้นที่อย่างชัดเจน ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

(4) **ที่พัก** มีที่พักในรูปแบบโฮสเทล โดยผู้ประกอบการทั้งบุคคลภายในพื้นที่และบุคคลภายนอกพื้นที่ที่เข้ามาลงทุน จำนวน 5 แห่ง เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ยังไม่ได้มีการควบคุมดูแลมาตรฐานหรือการรวมกันดูแลของหน่วยงานในพื้นที่ และการดูแลด้านความปลอดภัยเมื่อ มีนักท่องเที่ยวไปพัก และมีโรงแรมให้บริการในพื้นที่ 1 แห่ง

(5) **กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว** ย่านเมืองเก่าสงขลา มีการนำเสนอจุดท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนและประวัติศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตผู้คน โดยกิจกรรมท่องเที่ยวเน้นให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ และความสำคัญของทรัพยากรที่ใช้ภูมิปัญญา วัฒนธรรม

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาทำให้ทราบว่าพื้นที่ที่มีศักยภาพ ดังนั้น ชุมชนควรได้รับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัย รวมถึงกิจกรรมท่องเที่ยว และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพ โดยการนำเอาวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนมาประยุกต์ให้เกิดเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวมากกว่าการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและโบราณสถานโบราณวัตถุ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนเท่าที่ควรจะเป็น พัฒนาการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมากขึ้น

อภิปรายผล

1. ผลจากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว

พื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลามีการจัดตั้งหน่วยงาน องค์การสาธารณะประโยชน์อิสระไม่แสวงหาผลกำไร ในการดูแลผลักดันการอนุรักษ์คุณค่าไม่ให้เกิดการสูญหาย และร่วมมือกับทุกภาคส่วนสร้างสรรค์พื้นที่ ร่วมกับชุมชนเมืองเก่าสงขลา โดยปัจจุบันย่านเมืองเก่าสงขลาได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันมีการเกิดขึ้นของธุรกิจร้านอาหาร ร้านกาแฟ และที่พักในรูปแบบโฮสเทล นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลาส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และมีนักท่องเที่ยวต่างชาติ ประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์ สิ่งดึงดูดใจคือความสวยงามของสถาปัตยกรรม บ้านเรือนที่เรียงรายอยู่ตลอดสองข้างทางของถนนทั้งสามสาย ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถาปัตยกรรมจีน สถาปัตยกรรมชิโนยูโรเปียน สถาปัตยกรรมผสม และสถาปัตยกรรมร่วมสมัย รวมไปถึงการ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีการเล่าเรื่องราวจิตรกรรมผ่านฝาผนังของอาคารและบ้านเรือน เพื่อสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น สอดคล้องกับชนินทร์ อยู่เพชร (2559) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่คำนึงความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดและเรียนรู้ วัฒนธรรมอย่างจริงจังผ่านประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ในพื้นที่ท่องเที่ยว

2. ผลการวิเคราะห์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเป็นการประเมินทางกายภาพ เป็นการประเมินเบื้องต้นเพื่อต้องการทราบศักยภาพพื้นฐานของการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเกณฑ์ 5 ด้าน (5A) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในย่านเมืองเก่าสงขลาที่สำคัญประกอบด้วย ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ศาลเจ้าพ่อกวนอู บ้านนครใน โรงสีแดง “หับโห้หิ้น” ทรัพยากรทางการท่องเที่ยววิถีชีวิตผู้คน ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอาหาร และการประกอบอาชีพ ฯลฯ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก ไม่ห่างไกลจากถนนสายหลัก รถยนต์ขนาดเล็กทุกชนิดสามารถเดินทางเข้าถึงได้ และสามารถเข้าถึงโดยรถโดยสารสาธารณะ รถรำนำชมของเทศบาลนครสงขลา หรือสามารถใช้วิธีการเดินจากถนนสายหลักเพื่อเที่ยวชมพื้นที่ได้ โดยสะดวก แหล่งท่องเที่ยวมีป้ายชี้ทางบอกแหล่งท่องเที่ยว และป้ายสื่อความหมายอย่างชัดเจน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ยังไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แต่มีเจ้าหน้าที่ของภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม คนในชุมชน ให้ข้อมูล และเจ้าหน้าที่บริการบรรยายประจำรถราง ในพื้นที่มีห้องน้ำบริการอย่างทั่วถึง มีสัญญาณ Wi-Fi สัญญาณมือถือ ทั้ง 3 เครือข่าย ถึงขยะมีตามจุดต่างๆ แต่ยังไม่มีการแยกขยะ มีร้านอาหารพื้นบ้านจำหน่ายในพื้นที่ ของที่ระลึกส่วนใหญ่เป็นขนมไทยพื้นเมือง ยังไม่สื่อถึงพื้นที่ ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่พัก มีที่พักในรูปแบบโฮสเทล 5 แห่ง เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และมีโรงแรม 1 แห่ง และด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่าสงขลามีการนำเสนอเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวเน้นให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ความเป็นมา ประวัติศาสตร์ และทรัพยากร ภูมิปัญญา แล้ววัฒนธรรม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชิดชนก อนันตมงคลกุล และ กัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล (2562) พบว่าประเด็น ปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเด็นหนึ่งคือ ภาพลักษณ์การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังไม่

ชัดเจนนัก ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมเท่าที่ควร ดังนั้น รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้สื่อในการสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

ชุมชนควรได้รับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง รวมถึงกิจกรรมท่องเที่ยว และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพ โดยการนำเอาวิถีชีวิตของผู้นในชุมชนมาประยุกต์ให้เกิดเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวมากกว่าการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและโบราณสถานโบราณวัตถุ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนเท่าที่ควรจะเป็น พัฒนาการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chen & Rahman (2018) ที่ได้เสนอแนะให้จุดหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควรที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านเพื่อการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการส่งมอบประสบการณ์ทางวัฒนธรรมแท้จริงต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นนิยามของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า หน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนควรกำหนดแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้มีความเป็นระเบียบและสวยงาม รวมถึงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และควรมีการกำหนดจัดทำแผนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างจริงจังเพื่อความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น รวมถึงการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นๆ เช่น นครศรีธรรมราช พัทลุง เป็นต้น

2. ควรมานำการศึกษามาปรับใช้ในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ที่เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เช่น การส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ ฯลฯ

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2562). *สถิติการท่องเที่ยว ปี 2561*. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2563 , เว็บไซต์: <https://www.mots.go.th>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) *รายงานประจำปี 2558*. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2563 , เว็บไซต์: <https://www.tat.or.th/th/about-tat/annual-report>
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). *แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 , เว็บไซต์: <http://tourism-dan1.blogspot.com>

- ชนินทร์ อยู่เพชร (2559). *การพัฒนาและส่งเสริมทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน*. เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวไทยอย่างยั่งยืน, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชิดชนก อนันตมงคลกุล และ กัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล (2562). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 15(2), 1-20
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา (2557). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมสาร จำกัด
- ปรัชญารณณ์ ไชยคช มัทนาวิดี หัทยานนท์ และ มุสา ยะโกะ(2559). *การเปรียบเทียบมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย (รายงานผลการวิจัย)*. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ปรัชญารณณ์ ไชยคช นิธิกิตติกันต์ เหมสุวรรณ และ คมกริช เจาะแจ้ง. (2560). *การศึกษาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่อำเภอปัตตานี ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และอุทยานธรณีสตูล (รายงานผลการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- รัชฎาพร เลิศโกคานนท์ และวิเชียร เลิศโกคานนท์. (2555). การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านเหมืองกุง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 12(1), 22-38
- สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา. (2562). *รายงานสถิติประจำปี 2561 จังหวัดสงขลา*. สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2563 , เว็บไซต์ : http://songkhla.nso.go.th/images/attachments/category/report_province/report_statisticalprovincialsongkhla_2561_1.pdf.
- เสาวนีย์ มูลสุวรรณ. (2551). *ปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ*. ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Chen, H., & Rahman, I. (2018). Cultural tourism: An analysis of engagement, cultural contact, memorable tourism experience and destination loyalty. *Tourism Management Perspectives*, 26, 153–163.
- Kotler, P. (1997). *Marketing management: analysis, planning implementation and control*. (9th ed). New Jersey: Asimmon &Schuster.
- McIntosh, R.W., Goeldner, C.R., & Ritchie, J.R. (1995). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies (7th edition)*. Chichester : John Wiley.
- Mill, R.,& Morrison, A. M. (1992). *The Tourism System.: and Introductory Text*. New Jersey: Prince - Hall Intentional Inc.
- Parasuraman, A., Berry, L. L., & Zeithaml, V. A. (1991). Refinements and Reassessment of the SERVQUAL scale. *Journal of Retailing*, 67(4), 420-450.
- Paul S. Dickman. (1997). *Tourism: An Introductory Text*. New South Wales : Holder Education.

The New Straits Times Press (Malaysia) . (2019). *Tourism tour de force* . Retrieved December 26, 2019, Website: <https://www.nst.com.my/opinion/columnists/2019/01/447068/tourism-tour-de-force>.

The United Nations World tourism organization (UNWTO). (2014). *UNWTO Tourism Highlight 2014 Edition*. Madrid: The United Nations World tourism organization .